

Den Haag

VOORONTWERP LAAN VAN DE MENSENRECHTEN

Maart 2023

Colofon

Voorontwerp Laan van de Mensenrechten

Maart 2023

Opdrachtgever: Vesna Knezevic
DSB/OG

Projectnummer: 95025632
Projectteam IbDH: Frédérique Huijgen
Rasoul Kasemi
Jai Jankie
Coen van Doesburg
Céline Kruisbrink
Zeno Hodes
Sjoerd Radstaak
DSB/IbDH

Ingenieursbureau Den Haag
Postbus 12651
2500 DP Den Haag
T: 070 353 66 77
E: ingenieursbureau@denhaag.nl

Inhoudsopgave

Aanleiding	3
Houtwijk Knapt op Participatie	
Programma van eisen (opknappannen)	
Visie en ruimtelijke strategie	
‘Houtwijk Knapt Op’	4
Overzicht ‘Houtwijk Knapt Op’	5
Gebieds- en probleemomschrijving	6
Bomen	8
Ecologie	10
Klimaatadaptatie	11
Ambitiweb	12
Ecosysteemdiensten	13
Ruimtelijke analyse	14
Modellenstudie	16
Schetsontwerp	17
Voorontwerp	18
Dwarsprofielen	20
Participatie bomen	22

Huidige situatie

Opknappunten

- wortelopdruk, onmogelijk parkeren
- tuin op hoek: afval/honden/bladafval
- onkruid/mos op stoep door schaduw bomen
- losse takken in bomen
- conditie bomen: goed, veroorzaken opdruk, niet verplantbaar

Sfeerimpressie

Project Hildo Laan van de Mensenrechten op website

Aanleiding

Houtwijk Knap Op

Het voorliggend schetsontwerp Laan van de Mensenrechten is onderdeel van de opknappunten voor Houtwijk, Nieuw Waldeck en Mariahoeve. De opknappunten gaan over het opknappen van de openbare ruimte die er in deze wijken slecht aan toe is. Hiervoor is door de gemeente geld beschikbaar gesteld, voor Houtwijk € 5.453.000,-. Het doel is dat de kwaliteit van de openbare ruimte voor minstens 15 jaar op orde blijft met normale beheerinspanningen. De projecten binnen het opknappunten dragen bij aan het verbeteren van de leefomgevingskwaliteit, in het bijzonder klimaatadaptatie, veiligheid en ruimte voor ontmoeting. De projecten zorgen ook voor ruimtelijke samenhang, ruimtelijke kwaliteit en identiteit. Voor Houtwijk zijn 15 projecten samengevoegd in zes projecten. Alle projecten dienen voor 2024 aangevangen te zijn.

Participatie

De opknappunten zijn tot stand gekomen middels een intensief online en offline participatieproces. Aan bewoners en ondernemers van de drie wijken zijn opknappunten gevraagd. Door het IbDH zijn deze opknappunten, samen met een bewonerscommissie voor elke wijk, verwerkt tot projecten middels ontwerpvoorstellen (verbeeld in een sfeerimpressie). De bewonerscommissie heeft de belangrijkste projecten gekozen, de rest is door de overige bewoners gekozen. Zij konden online en offline hun stem uitbrengen op hun favoriete projecten. De opknappunten staan aan de basis van het ontwerp, mits passend binnen het gemeentelijk beleid. Waar mogelijk hebben we verdere wensen vanuit beleidsafdelingen meegenomen in het ontwerp, maar dit is helaas niet altijd mogelijk (gebleken).

Programma van eisen (opknappunten)

Als onderdeel van de opknappunten is er in de voorfase een algemeen programma van eisen opgesteld, ook gedeeld in het boekje 'Houtwijk Knap Op' zoals besproken tijdens ACOR-507 d.d. 10 juni 2020. Omdat dit belangrijk is voor het schetsontwerp Laan van de Mensenrechten wordt dit programma van eisen onderstaand opnieuw gedeeld.

- Er wordt geïnvesteerd in projecten ten behoeve van het opknappen van de fysieke openbare ruimte.
- De maatregelen moeten effect hebben op de leefomgevingskwaliteit van de gehele wijk. De bewoners moeten allemaal kunnen ervaren dat er meerwaarde wordt gecreëerd.
- Er wordt geïnvesteerd in de groengebieden, het aanpakken en voorkomen van de wortelopdruk en de bestrating in de wijk.
- De maatregelen moeten geen nadelig effect hebben voor flora en fauna (bijv. vleermuisroutes) en waar mogelijk de biodiversiteit versterken.
- De maatregelen moeten getoetst worden aan en aansluiten bij de Natuurkansenscan Opknappunten Houtwijk.
- Er wordt geïnvesteerd in maatregelen de gezondheid stimuleren en de openbare ruimte voor alle leeftijden aangenaam, bruikbaar en toegankelijk maakt.
- Alle maatregelen worden duurzaam uitgevoerd. Dat wil zeggen dat dit geen symptoombestrijding is maar een integrale aanpak van problemen zodat wat mooi is ook mooi blijft.
- Er wordt niet geïnvesteerd in openbare ruimte in eigendom van derden. Wel wordt het gesprek aangegaan met derden over betere en scherpere afspraken over onderhoud en eventueel cofinanciering van herinrichting.
- De plekken of routes waar veel mensen komen en/of gebruik van maken hebben prioriteit.
- In principe wordt het HOR aangehouden, behalve als de openbare ruimte zoveel afwijkt van de principes uit de HOR dat er voor de wijk eigen principes moeten worden gemaakt.
- Waar mogelijk projecten uitvoeren met andere werkzaamheden (werk-met-werk), zoals groot onderhoud. Op deze manier hebben betrokken partijen het meeste profijt van de maatregelen en blijven kosten gespaard.

Visie en ruimtelijke strategie 'Houtwijk Knap Op'

De visie voor 'Houtwijk Knap Op' is de resultante geweest van de ruimtelijke inventarisatie en analyse, plus gemeentelijk beleid. De visie combineert daarmee de volgende themakaarten:

- historische routes / structuren
- waterstructuur
- verkeerskundige structuur
- langzaam verkeersroutes
- klimaat: wateroverlast en hitte
- stedenbouwkundige eenheden
- groenstructuur
- bomeninventarisatie
- voorzieningen: scholen, winkels, OV-haltes en verzorgingshuizen
- ruimtelijke hoofdstructuur

Deze thema's worden op de schaal van Houtwijk besproken op pagina 8 t/m 25 van het boekje 'Houtwijk Knap Op'. Gemeentelijk beleid wordt besproken op pagina 6 en 7. Voor het project Laan van de Mensenrechten worden onderstaande punten als interessant beschouwd:

- kenmerkende, groene laan vormt mooie entree
- belangrijke erftoegangsweg én langzaam verkeersroute, ook voor OV-haltes.
- 30 km/u-weg uitgevoerd in asfalt zonder verkeersremmende maatregelen
- breed, verhard profiel met veel wortelopdruk

Uit het combineren van de ruimtelijke inventarisatie en analyse plus de opknappunten zijn vijf aspecten voortgekomen, waarvan onderstaande vier punten relevant zijn voor het schetsontwerp:

1. aanpakken bomen in verharding met wortelopdruk
2. extra aandacht voor historische en veelgebruikte routes van/naar voorzieningen en OV-haltes
3. verbeteren entrees van/naar de wijk
4. extra aandacht schenken aan locaties met concentraties opknappunten

De uitgangspunten voor de ruimtelijke strategie zijn beschreven op pagina 34 van het boekje 'Houtwijk Knap Op'. Van deze uitgangspunten achten wij binnen het schetsontwerp Laan van de Mensenrechten de onderstaande punten kansrijk:

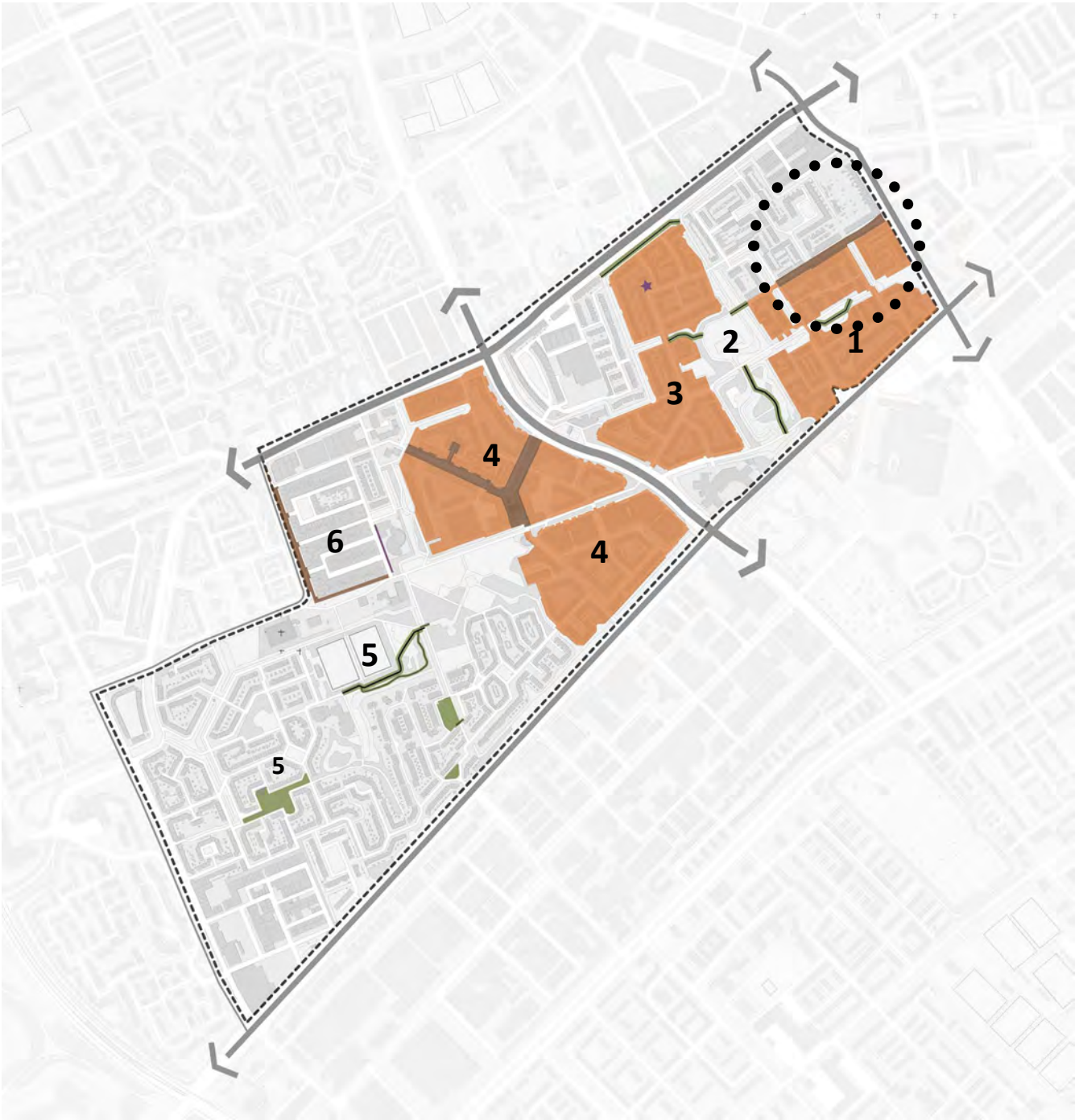
- Draagt bij aan de realisatie van (een deel van) de ruimtelijke visie.
- Eenduidige aanpak.
- Voegt belevingskwaliteit toe (kleur/licht/diversiteit/vorm).
- Is integraal benaderd; alle belangen afgewogen.
- Is realistisch uitvoerbaar, beheersbaar, schoon, coherent en veilig.
- Is toekomstbestendig.
- Speelt in op ecologische potenties.
- Zorgt voor zichtbare oplossingen.

-
- Belangrijkste route (paars)
 - Historische route (oranje)
 - Groenblauwe structuur
 - Voorzieningen
 - Entrees van de wijk
 - OV-halte
 - Bomen met wortelopdruk
 - Projecten (eerste tranche)
 - Projecten (tweede tranche)
 - Projecten (derde tranche)

Ruimtelijke strategie met projecten

Houtwijk

Projecten

- Mensenrechtenbuurt**
(Herinrichting Laan van de Mensenrechten)
 - herinrichting Laan van de Mensenrechten
 - groot onderhoud
 - wortelopdruk aanpakken
- Langzaam verkeersroutes Houtwijk 1**
(Munirpad (onderlangs), toegang 't Kleine Hout (hellingbanen bij brug), pad naast Montessori Houtwijk Rosa Parkspad en talud Architect Krophollerkade)
 - voetpaden renoveren
 - toegankelijkheid / hellingbanen
 - vervangen straatmeubilair + renoveren entreeborden 't Kleine Hout
- Architectenbuurt**
(Plein nabij Architect de Bazelstraat)
 - kwaliteitsimpuls plein Architect de Bazelstraat
 - groot onderhoud
 - wortelopdruk aanpakken
- Kunstenaarsbuurt / Historicibuurt**
(Herinrichting Hildo Kroplaan en herinrichting Gerrit van der Veenlaan)
 - herinrichting Hildo Kroplaan
 - herinrichting Gerrit van der Veenlaan
 - groot onderhoud
 - wortelopdruk aanpakken
- Langzaam verkeersroutes Houtwijk 2**
(B. Thoenplantsoen, JW Kempffpad, Vinkenlaantje, Dr. J. Fruinplantsoen en Dr. J Presserstraat)
 - voetpaden renoveren
 - toegankelijkheid / hellingbanen
 - groenonderhoud
- Burgemeester Hovylaan**
(Herinrichting burg Hovylaan)
 - herinrichting Burgemeester Hovylaan
 - kwaliteitsimpuls: bomen Van Drieststraat

- Groot onderhoud weg (werk-met-werk)
- Herinrichting
- Langzaam verkeersroutes
- Groenonderhoud
- Kwaliteitsimpuls

Overzicht met projecten

Overzicht ‘Houtwijk Knap Op’

In oktober 2020 zijn de opknappannen door de raad goedgekeurd onder de titel ‘Opknappannen Houtwijk, Nieuw Waldeck en Mariahoeve’ (RIS 306367). Als bijlage zijn onder meer zogenaamde overzichts- en projectbladen per wijk meegestuurd. Voor Houtwijk zijn 15 gekozen projecten samengevat in zes projecten. Een deel van deze projecten is of wordt uitgevoerd als versnellingsproject; dat geldt met name voor projecten gekoppeld aan langzaam verkeersroutes en groen(onderhoud). In het opknappan voor Houtwijk zijn verder projecten geclassificeerd als herinrichting, groot onderhoud en kwaliteitsimpuls. Met de drie herinrichtingen (Hildo Kroplaan, Laan de Mensenrechten en Burg. Hovylaan) en de kwaliteitsimpuls voor het plein Architect de Bazelstraat is of wordt langs de ACOR gegaan. Het project Burgemeester Hovylaan beslaat inmiddels ook de rest van de Burgemeestersbuurt, omdat hier tevens het riool moet worden vervangen. De Hildo Kroplaan / Gerrit van der Veenlaan gaat in de zomer van 2023 in uitvoering en is de eerste van drie herinrichtingen in Houtwijk.

Gebieds- en probleemomschrijving

De Laan van de Mensenrechten vormt de oostelijke entree van Houtwijk. De laan sluit aan op de Leyweg. Het ontsluit de Mensenrechten- en Architectenbuurt. De laan wordt gevormd door 34 bomen: 26 platanen en 8 honingbomen. De bomen geven identiteit aan de laan en zorgen 's zomers voor veel schaduw **(1)**. Ze sluiten aan op de groenblauwe structuren langs de Martin Luther Kinglaan en Albert Schweitzerlaan **(2)**. Echter, de bomen staan veelal 'koud' tussen de parkeervakken, hebben onder- en bovengronds onvoldoende ruimte en geven veel wortelopdruk **(3)**. Dit leidt tot problemen betreffende de toegankelijkheid van de parkeervakken en het trottoir, maar ook tot in de kelders van woningen.

De Laan van de Mensenrechten wordt begrensd door een vijftal vrijwel aaneengesloten bouwblokken. Deze zijn op te delen in drie types: jaren '70 woning (met dakopbouw), moderne woningen en appartementen. De moderne woningen aan de noordzijde hebben kleine tot middelgrote voortuinen, en een breed trottoir **(4)**. De appartementen kenmerken zich door de verspringende gevel waartussen entrees naar parkeerterreinen liggen **(5)**.

Langs de hele laan bevinden zich parkeerplaatsen, 73 in totaal. Op het deel tussen de Salvador Allendestraat en Martin Luther Kinglaan wordt aan de zuidzijde haaks geparkeerd **(6)** en bevinden zich entrees naar de binnenhoven waar ook geparkeerd wordt. Elders langs de laan bevindt zich langsparkeren. Entrees naar parkeerterreinen bevinden zich ook tussen de Salvador Allendestraat en de Albert Schweitzerlaan **(7)**. De Laan van de Mensenrechten is een 30 km/u-weg uitgevoerd in asfalt zonder verkeersremmende maatregelen. Op kruisingen ontbreken verkeersplateaus.

Het laatste deel Laan van de Mensenrechten, tussen de Salvador Allendestraat en de Albert Schweitzerlaan, ligt circa 1.25 meter lager dan het deel tussen de Leyweg en de Salvador Allendestraat **(8-9)**. Doordat het lager gelegen is, en door de transparante honingbomen en de Scoria Bricks in de parkeervakken, heeft dit deel een andere sfeer dan het deel tot aan de Leyweg.

De entree naar de wijk

Groenblauwe structuur

Wortelopdruk van Platanen

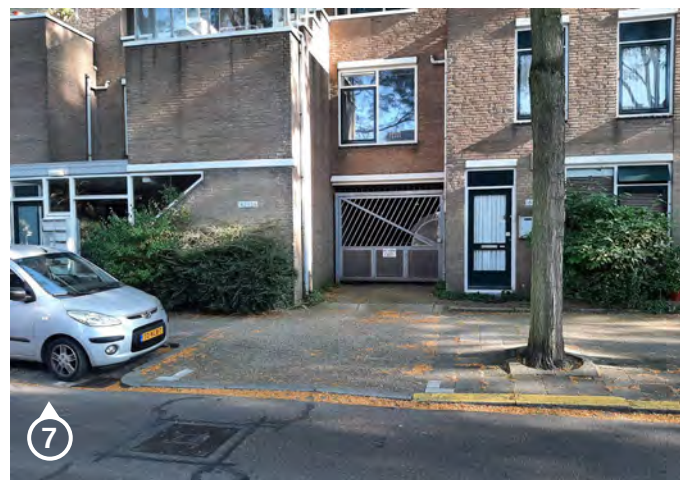
Moderne woningen met voortuinen en breed trottoir

Appartementen met entrees parkeerterreinen

Verhoogd haaksparkeren

Krappe entrees naar parkeerterreinen

Zicht vanaf Salvador Ellendestraat

Verlaagd deel vanaf Salvador Ellendestraat

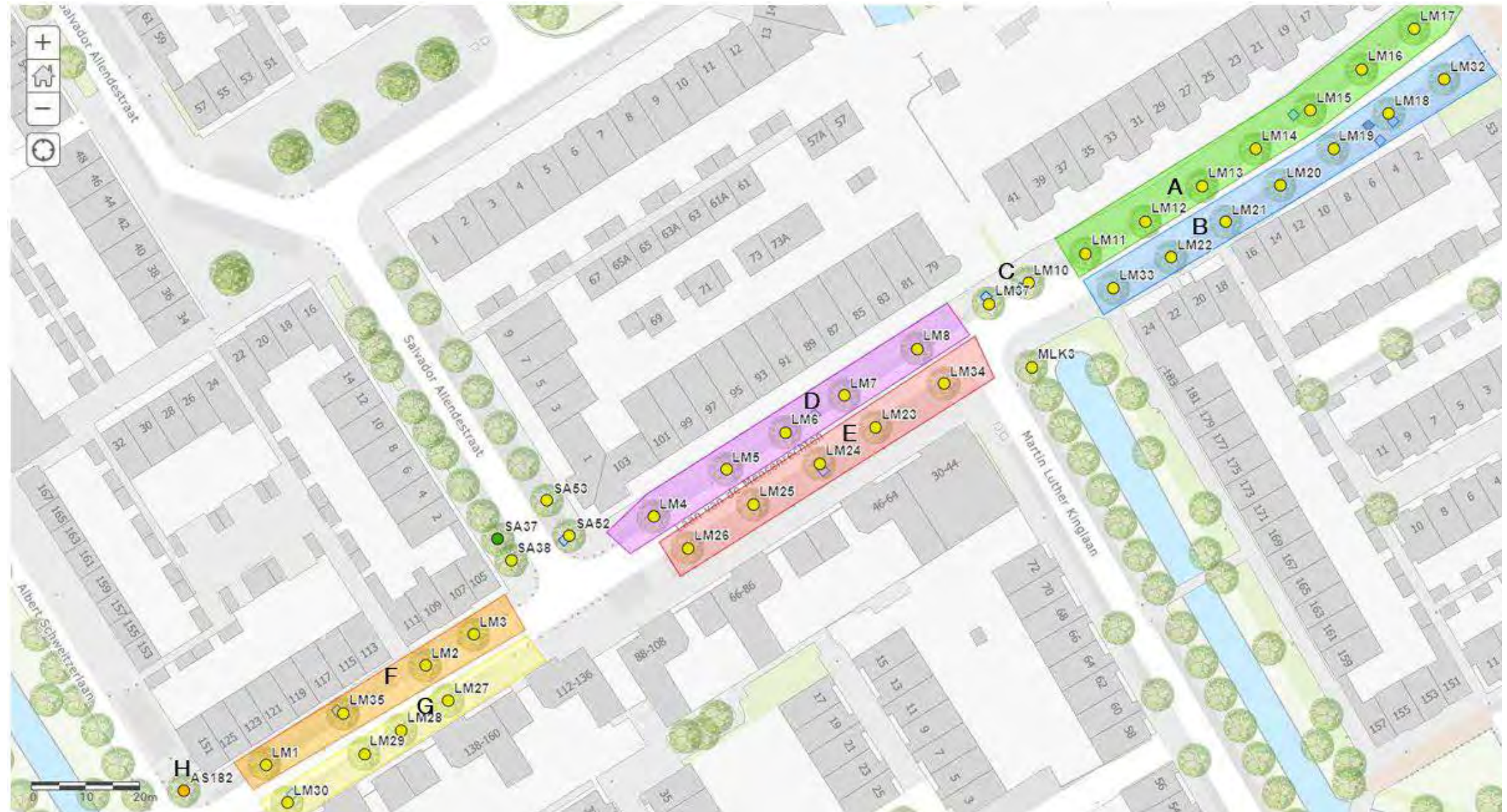

Bomen

Om straks de voorgestelde modellen beter te begrijpen wordt kort ingegaan op de belangrijkste conclusies uit het bomenonderzoek. In dit onderzoek zijn de groeiplaatsen voor alle bomen en verplantbaarheid van drie vooraf aangewezen bomen onderzocht. Het uitgangspunt voor dit onderzoek komt voort uit de opknappplannen: de kwaliteit van de openbare ruimte blijft 15 jaar op orde met normale beheersinspanningen. In dit onderzoek is dit vertaald in het voorkomen van wortelopdruk voor minimaal 15 jaar.

Voor de modellen zijn met name vak A t/m G interessant; de conclusies voor boom H en SA37, SA38, SA52 en SA53 nemen we mee in de verdere uitwerking van het gekozen model. De belangrijkste conclusies voor de vakken zijn als volgt samen te vatten:

- Alle Platanen (van A t/m E) en Honingbomen (vak F en G) hebben een verminderde conditie, maar een levensverwachting van >15 jaar
- Vak B en G vertonen zeer ernstige (>10 cm) en omvangrijke wortelopdruk (in vak B 25,8 m²), gevolgd door vak A
- De twee bomen in vak C zijn verplantbaar
- Alle bomen wortelen onder de parkeervakken en het trottoir, en vooral in eerste 30 cm
- Het afzetten van wortels leidt tot een verminderde boomstabiliteit en conditioneel verval
- **Duurzaam boombehoud is niet realistisch zonder ingrijpende gevolgen voor openbare ruimte**

Conditie bomen: groen normaal, geel verminderd, oranje sterk verminderd

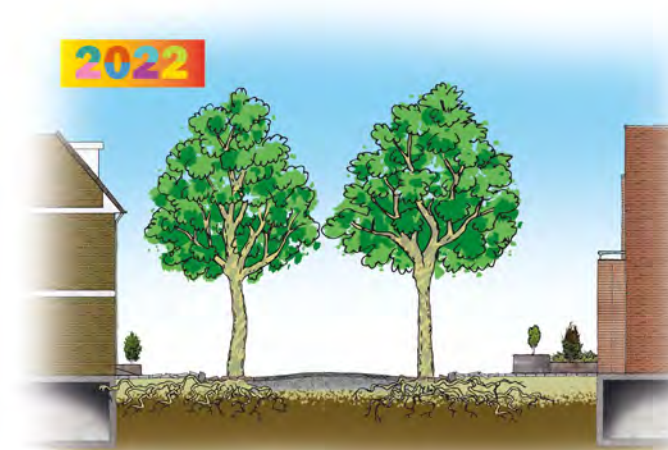
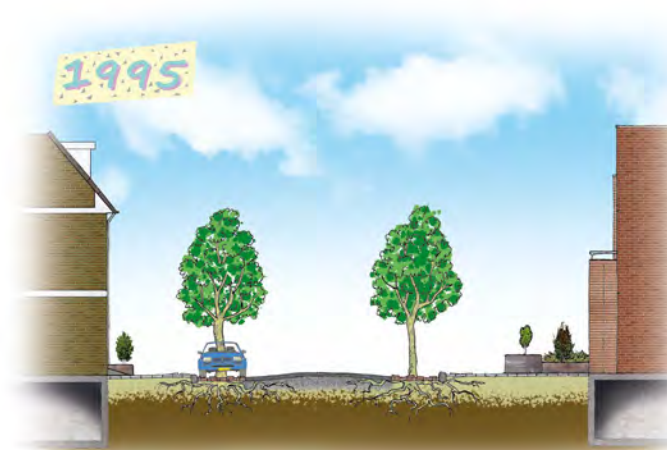
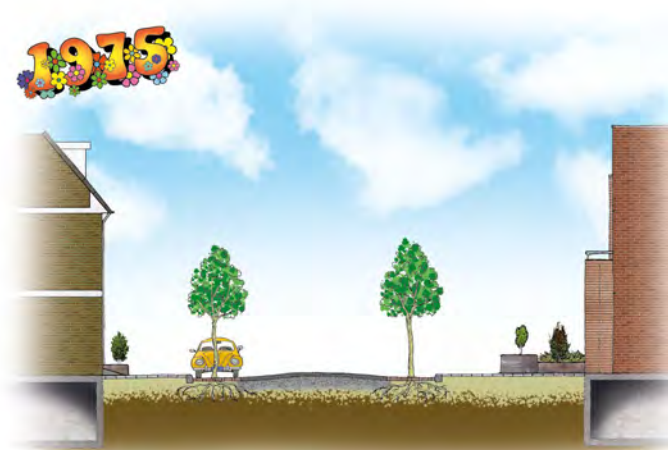
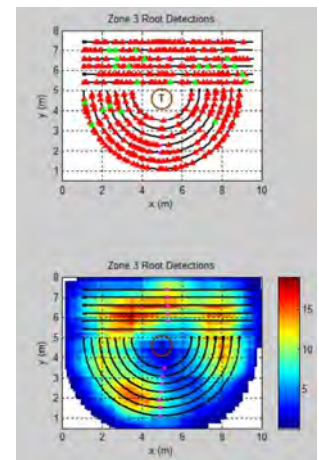
Verlaagd deel vanaf Salvador Ellendestraat

Vak/ID	Boomsoort/ aantal aanwe- zig	Geen opdruk 0 cm	Opdruk licht <2 cm	Opdruk matig 2-5 cm	Opdruk ernstig 5-10 cm	Opdruk zeer ernstig >10 cm	Gemiddelde oppervlakte opdruk/boom
A	Plataan/7	Geen	Geen	2	3	2	19,7 m2
B	Plataan/7	Geen	Geen	Geen	2	5	25,8 m2
C	Plataan/2	Geen	Geen	1	1	Geen	9 m2
D	Plataan/5	Geen	Geen	2	3	Geen	20,2 m2
E	Plataan/5	Geen	3	1	Geen	1	10,4 m2
F	Honingboom/4	Geen	Geen	2	1	1	14,2 m2
G	Honingboom/4	Geen	Geen	Geen	2	2	17,7 m2

Mate van wortelopdruk en gemiddelde oppervlakte wortelopdruk per boom

Vak/ID	Soort	Leeftijd	Conditie	Levensverwachting	Bijzonderheden
A	Plataan	50 jaar	Verminderd	>15 jaar	Ofhoging 2014/2015
B		60 jaar			
C		40 en 18 jaar			
D		50 jaar			
E		50 jaar			
F	Honingboom	40 jaar			
G		40 jaar			

Leeftijd, conditie en levensverwachting van de bomen

Bomen: nu en straks

Ecologie

In het kader van de opknappannen is voor 'Houtwijk Knap Op' een natuurkansenscan en een quickscan uitgevoerd. Het doel van de quickscan is of de uitvoering van het project in strijd is met de regulerende natuurwetgeving. De uitkomst dient dus niet als input voor het ontwerp van de Laan van de Mensenrechten.

In de natuurkansenscan worden in het algemeen en per project de te behouden natuurwaarden en natuurkansen beschreven. Uit de toelichting (bijlage A) van de natuurkansenscan blijkt voor de Laan van de Mensenrechten blijkt dat:

- Er weinig dekking, voedsel (nectar leverende bomen) en diversiteit (bomen) te vinden is
- De kwaliteit van de bomenrij voor ecologie laag is (lage ecologische waarde)
- Het aantal begroeide boomspiegels laag is
- Er veel overhoekjes zijn die een bijzondere natuurwaarden hebben
- Er geen geleidelijke overgangen zijn

Er worden twee voorstellen gedaan: (1) het vergroten en vergroenen van boomspiegels en (2) het vervangen van Hagenars (voor foutparkeren) door een natuurlijke variant, bijv. hagen. Het laatste voorstel is per definitie niet haalbaar, omdat dit onder meer de oversteekbaarheid van kruispunten belemmert.

Vooruitlopend op het gepresenteerde voorontwerp kan uit de natuurkansenscan worden meegenomen dat het aanplanten van meer verschillende soorten nieuwe bomen en het aanplanten van bomen in een groenstrook met heesters wenselijk is. Door te kiezen voor het juiste assortiment (groenblijvend en ecologisch waardevol) biedt deze laag dekking en voedsel voor insecten, kleine zoogdieren en vogels.

Dekking	N.V.T.	Weinig	Gemiddeld	Veel
Dekking voor kleine zoogdieren, tot 1m hoog (oppervlak)	X			
Broedgelegenheid voor struweelvogels, hoger dan 1m (oppervlak)	X			
Voedsel	N.V.T.	Weinig	Gemiddeld	Veel
Nectarleverende bomen (aantal per 10 are bomen)		X		
Nectarleverende struiken (aantal per are struiken)	X			
Nectarleverende inheemse kruiden in grasvegetatie	X			
Nectarleverende vaste planten	X			
Bes- en notendragende bomen (aantal per 10 are bomen)	X			
Bes- en notendragende struiken (per are struiken)	X			
Diversiteit	N.V.T.	Laag	Gemiddeld	Hoog
Bomensoorten (aantal per 10 are bomen)		x		
Struikensoorten (aantal per are struiken)	X			
Kruidensoorten (aantal per 25 m ²)	X			
Kwaliteit natuurlijke biotopen	N.V.T.	Laag	Gemiddeld	Hoog
Bosje (oppervlak; breedte)	X			
Struweel (oppervlak; breedte)	X			
Kruiden & Zoom (oppervlak; breedte)	X			
Faunagrasland (oppervlak; breedte)	X			
Floragrasland (oppervlak; breedte)	X			
Poel (vorm en aansluiting)	X			
Water (oevervorm, minimaal 1 oever)	X			
Kwaliteit culturele biotopen	N.V.T.	Laag	Gemiddeld	Hoog
Bomenrij		x		
Solitaire boom (aantal)	X			
Heesters (oppervlak; breedte)	X			
Gazon (aandeel kruiden)	X			
Geveltuin (percentage van gevellengte)		tuinen		
Boomspiegel (aandeel begroeid)		x		
Vaste plantvakken (percentage oppervlak; aantal nectarsoorten)	X			
Aanwezigheid bijzondere natuurwaarden	Overhoekjes	Geleidelijke overgang	Zon/windluwte	Dood hout
Geen/Matig/Voldoende/Veel	Veel	geen		
Aanwezige habitat en waargenomen soorten				
Natuurkansen				
Aanwezige bomen; honingboom en plataan. → deze bomen staan in verharding.		Op de overhoeken zijn paaltjes aanwezig; maak hier natuurlijke afscheiding van bijv. door heggetjes		
Laan van Mensenrechten heeft brede stoepen en grote overhoeken		Vergroten en vergroenen boomspiegels		

Oorspronkelijke inventarisatie t.b.v. natuurkansenscan

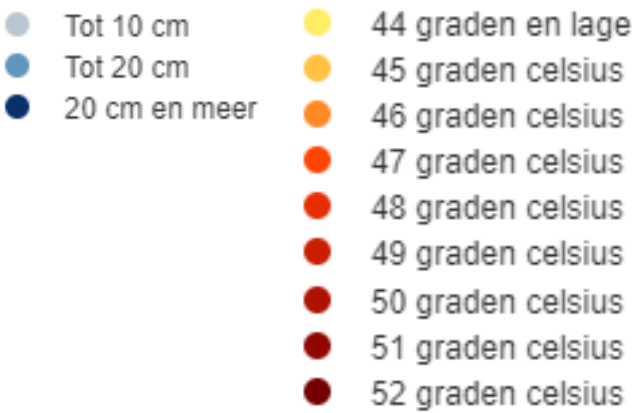
Klimaatadaptatie

Het doel van de opknappannen is in eerste instantie het opknappen van de openbare ruimte. In tweede instantie wordt het verbeteren van de openbare ruimte in verband gebracht met drie actuele thema's: klimaatadaptatie, veiligheid en ruimte voor ontmoeting. Deze laatste thema's zijn in het kader van deze herinrichting minder relevant, behalve dat de Laan van de Mensenrechten nu een 30km/u-weg is uitgevoerd in asfalt zonder verkeersremmende maatregelen. Het thema klimaatadaptatie blijft onderbelicht en wordt hier uitgediept.

De belangrijkste conclusies die we mogen trekken op basis van de hittestress- en wateroverlast (70 mm)-kaart zijn als volgt:

- De huidige bomen, met name de Platanen, voorkomen hittestress
- De kruising Laan van de Mensenrechten - Salvador Ellendestraat is zeer gevoelig voor hittestress
- Bij een bui van 70 mm/uur staat een deel van de parkeerplaatsen blank, met name aan het begin en eind van de Laan van de Mensenrechten
- De laan van de Mensenrechten blijft gewoon begaanbaar bij een bui van 70mm/uur.

Klimaatkaart (wateroverlast + hitte)

Legenda

Ambitiweb

Voor de Laan van de Mensenrechten is voor aanvang van het project met het projectteam een ambitieweb opgesteld, conform Haags beleid. Zo wordt gezamenlijk het ambitieniveau op het gebied van duurzaamheid bepaald. Het web is een visuele weergave van 12 duurzaamheidsthema's en de daaraan gekoppelde ambitieniveaus. Elk thema kent drie niveaus: (1) inzicht duurzaamheidsbelasting en minimaal niveau verbetering, (2) meetbare reductiedoelstellingen en significante verbetering en (3) maximale inzet en hoogst haalbare prestatie. Na bepaling van het ambitieniveau per duurzaamheidsthema wordt nagegaan wat de consequenties van het ambitieniveau per thema zijn, worden ze vertaald naar concrete doelstellingen en wordt vastgelegd wat per thema het niveau is en de doelstellingen zijn. Onderstaand worden alleen de thema's toegelicht waar niveau 2 of 3 wordt gehaald; niveau 1 (inzicht en minimaal niveau van verbetering) wordt hier buiten beschouwing gelaten.

Water - 2

In de huidige situatie zijn er geen of nauwelijks mogelijkheden om regenwater in de grond te infiltreren. Om een klimaatadaptieve inrichting van de openbare ruimte te garanderen wordt ingezet op 'groen tenzij' en afwateren op groen waar mogelijk. De hoeveelheid m2 verharding kan sterk worden verminderd. Op deze manier wordt het grondwater aangevuld en het riool verder ontlast.

Bodem - 2

De Laan van de Mensenrechten is erg versteend. Bomen staan in te kleine en kale boomspiegels, gevuld met straatzand. De bestaande bomen geven zodoende veel wortelopdruk. In de nieuwe situatie moet dit anders: bomen krijgen onder- en bovengronds veel groeiruimte en staan in boomzand. Er geldt: hoe groter en beter de groeiplaatsen, hoe functioneler de boom. Bomen komen zoveel mogelijk in open grond en beplanting zorgt ervoor dat de bodem niet uitdroogt (ook van belang voor water). Het bodemleven wordt zodoende behoorlijk vergroot.

Ecologie & biodiversiteit - 2

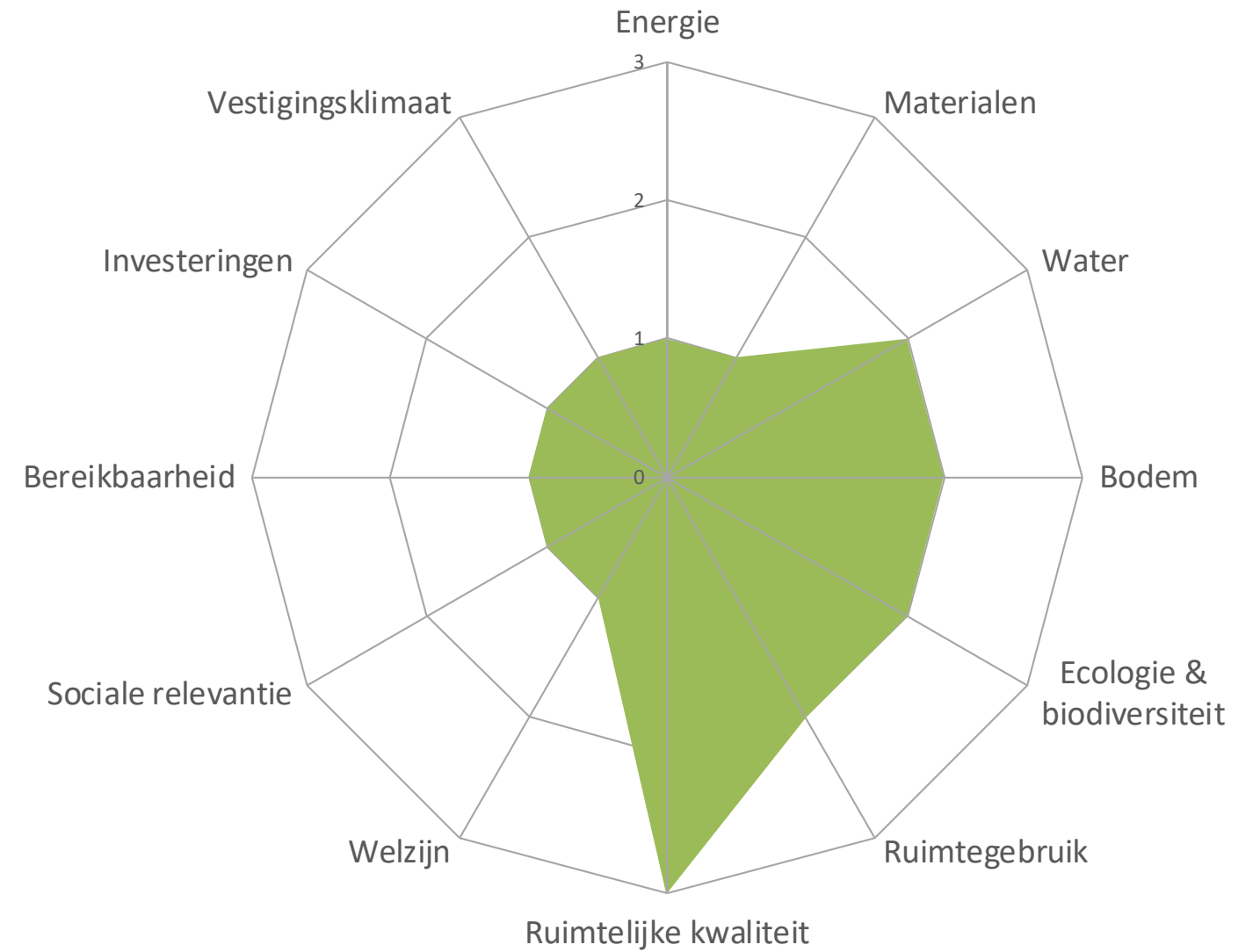
De Laan van de Mensenrechten kent een zeer beperkte ecologische waarde: platanen hebben nauwelijks biodiversiteit. Door het vergroten van het oppervlak groen ('groen tenzij') en deze biodiversiteit in te vullen wordt voor dekking en voedsel gezorgd voor kleine zoogdieren, vogels en insecten. Ecologie hangt nauw samen met natuurlijk kapitaal; zie in dat verband ook de ecosysteemdiensten waarop wordt ingezet op de overstaande pagina.

Ruimtegebruik - 2

Voor dit thema is alleen het subthema 'adaptief vermogen ruimtelijke indeling' relevant, in het bijzonder de klimaatbestendigheid. Voor de Laan van de Mensenrechten wordt hoog gescoord voor hittestress, maar laag voor extreme neerslag. In het nieuwe ontwerp wordt ingezet op meer groen en minder grijs. Dit is in lijn met de principes bij extreme neerslag, waarbij water infiltreren de voorkeur heeft.

Ruimtelijke kwaliteit - 3

Met dit thema wordt de beleavings-, gebruiks- en toekomstwaarde bedoeld. Voor de Laan van de Mensenrechten kan worden ingezet op met name de eerste en laatste waarde. De beleavingswaarde door ook groen op maaiveld toe te passen en deze gevarieerd in te richten. De toekomstwaarde door deze klimaatadaptief in te richten en bijv. het mengen van boomsoorten, waardoor bij ziektes niet alle bomen hoeven te worden vervangen. Het mengen van soorten vergroot ook de beleavingswaarde weer.

Maatschappelijke waarden (Gezondheid & Ontspanning)		0	1	2	3	4	
	Veraangename fiets- en voetgangersroutes						nu
							gewenst
	Verhogen kwaliteit van leven (mensen vinden groen aantrekkelijk en prettig)						nu
							gewenst
	Verminderen wind						nu
							gewenst
	Minder geluidsoverlast						nu
							gewenst
	Sociale cohesie (bijvoorbeeld door buurt(moes)tuinen of bankjes in het park)						nu
							gewenst
	Recreatie en toerisme (mensen flaneren langs een laan, picknicken in het park)						nu
							gewenst
	Educatie en bewustwording						nu
							gewenst
	Lagere zorgkosten (groen nodigt uit tot bewegen en vermindert stress)						nu
							gewenst

Ecologische waarden (Klimaat & Biodiversiteit)		0	1	2	3	4	
	Verminderen van hitte en hittestress						nu
							gewenst
	Voedselvoorziening voor dieren en planten						nu
							gewenst
	Vormen van een netwerk voor dieren en planten						nu
							gewenst
	Waterafvang door regenwater vast te houden, grondwater te stabiliseren en water te verdampen en directe uitdroging van de bodem door schaduw tegengaan						nu
							gewenst
	Meer leefruimte voor dieren en planten						nu
							gewenst
	Bodemvruchtbaarheid verbeteren						nu
							gewenst
	CO ₂ vastleggen						nu
							gewenst
	Aangenaam microklimaat creëren (verkoeling, schaduw, beschutting tegen wind)						nu
							gewenst

Economische waarden (Imago & Ontwikkeling)		0	1	2	3	4	
	Aankleding/belevingswaarde/esthetiek						nu
							gewenst
	Binding bewoners, bedrijven en werknemers aan omgeving						nu
							gewenst
	Cultuurhistorische rijkdom						nu
							gewenst
	Energiebesparing voor gebouwen						nu
							gewenst
	Hogere vastgoedprijzen (huizen en bedrijven in het groen zijn meer waard)						nu
							gewenst
	Investerings (investeerders hebben een voorkeur voor groene aantrekkelijke locaties, waar de gebruikers prettiger wonen, werken en winkelen)						nu
							gewenst
	Productie van voedsel voor gebruikers van de stad (fruit, noten)						nu
							gewenst
	Visuele afscherming						nu
							gewenst
	Representatie van de stad/internationale beeldvorming als groene stad						nu
							gewenst
	Hogere verblijfskwaliteit in winkelgebieden waardoor winkelend publiek langer blijft						nu
							gewenst
	Beschikbaarheid materialen met economische waarde (denk aan snoeihout voor spaanplaat, hout voor planken)						nu
							gewenst

Ecosysteemdiensten

Groen heeft maatschappelijke, economische en culturele waarde. Deze waarden worden ook wel ecosysteemdiensten genoemd. Aan de hand van 30 criteria is voor het project Laan van de Mensenrechten bepaald wat de waarde van groen hier nu is en wat gewenst is. Er wordt onderscheid gemaakt naar de drie genoemde waarden.

Als we kijken naar de **maatschappelijke waarden** blijft veel gelijk of licht verbeterd. Veel van de genoemde criteria zijn niet van toepassing op de Laan van de Mensenrechten. Er wordt ingezet op een verbetering van het veraangename van fiets- en voetgangersroutes: het beeld van de Laan van de Mensenrechten is nu weinig gevarieerd en trottoirs zijn ontoegankelijk door wortelopdruk. Op het verhogen van de kwaliteit van leven - door groen - wordt gemeentebreed hoog ingezet.

Bij de **ecologische waarden** zien we een ander beeld, want bijna alle criteria zijn relevant. Kijkend naar de criteria kunnen twee conclusies worden getrokken: (1) de grote volwassen platanen verminderen hittestress, leggen veel CO2 vast en zorgen voor een aangenaam microklimaat (schaduw zorgt voor verkoeling), maar er is weinig biodiversiteit. In de toekomst wordt ingezet op het vergroten van de voedselvoorziening en meer leefruimte voor dieren en planten. (2) Verder wordt er nu weinig regenwater afgevangen, maar zorgt de schaduw van de bomen dat directe uitdroging van de bodem wordt voorkomen. In de gewenste situatie blijft dit laatste het geval, maar wordt er tevens meer regenwater opgevangen zodat het grondwater wordt aangevuld en het riool bij piekbuien minder wordt belast.

Bij **economische waarden** zien we dat veel criteria opnieuw niet relevant zijn voor de Laan van de Mensenrechten. Wel scoort de laan nu laag op het gebied van aankleding/belevingswaarde/esthetiek, dus in de toekomst wordt hier meer op ingezet. Het is de verwachting dat dit ook leidt tot meer binding van bewoners aan de omgeving, hogere vastgoedprijzen en enkele criteria onder maatschappelijke waarden, zoals het veraangename van fiets- en voetgangersroutes.

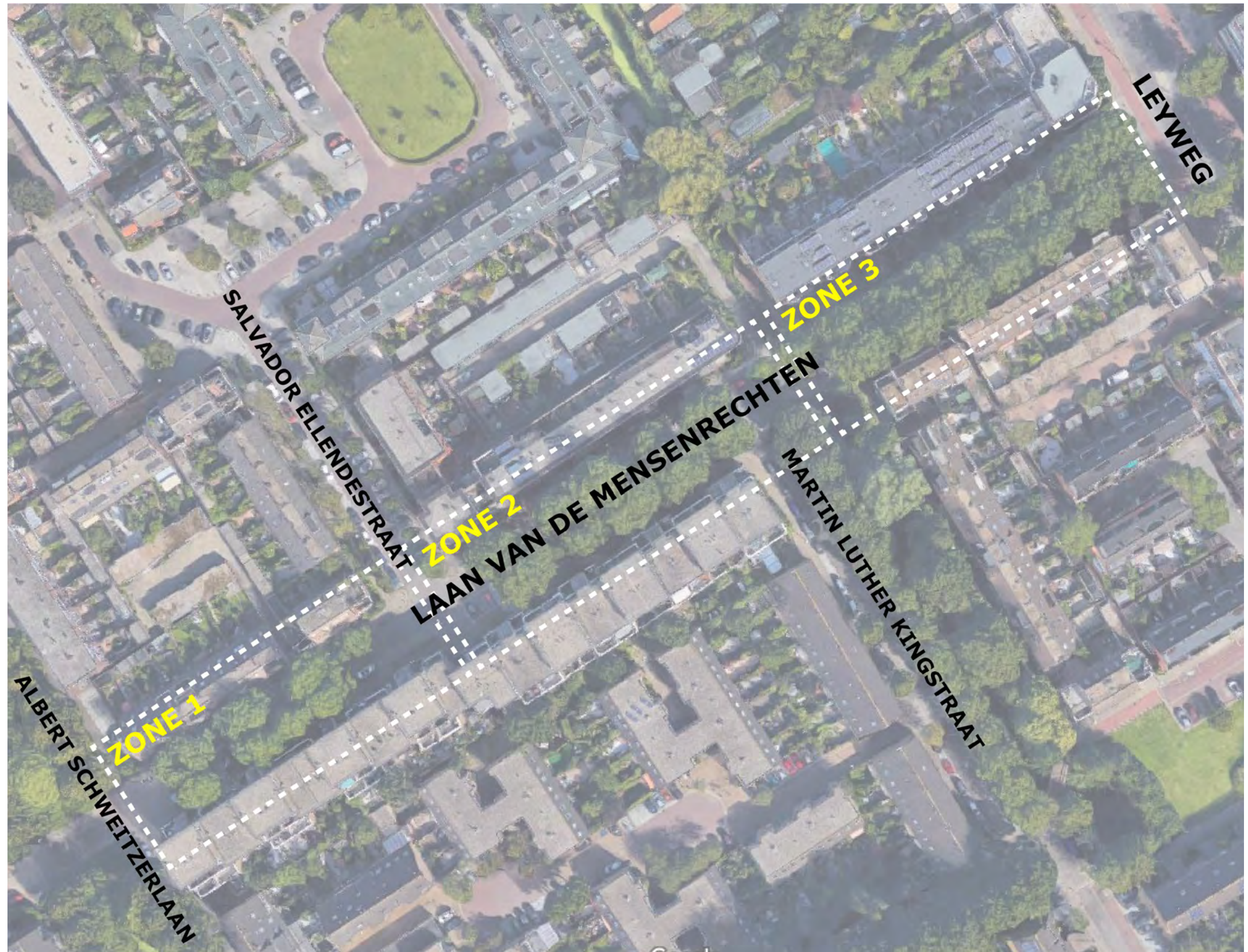
Ruimtelijke analyse

De Laan van de Mensenrechten is op basis van ruimtelijke kenmerken - zoals ook deels beschreven in de gebieds- en probleembeschrijving - in te delen in drie zones. Per zone worden onderstaand de belangrijkste kenmerken beschreven:

Zone 1 (*Albert Schweitzerlaan - Salvador Allendestraat*): Deze zone onderscheidt zich door de 8 Honingbomen, welke zeer ernstige wortelopdruk veroorzaken en willekeurig lijken te zijn geplaatst. Een heldere structuur ontbreekt. De zone ligt ca. 1,25 meter lager dan zone 2 en 3. De gevel aan de zuidzijde vormt een geheel met de gevel in zone 2, maar ligt verder naar voren. Hier liggen entrees naar achterliggende parkeergarages. Er bevinden zich 14 langspaarkeerplekken in de straat.

Zone 2 (*Salvador Allendestraat - Martin Luther Kinglaan*): Deze zone kenmerkt zich door het brede profiel met aan de zuidzijde haaksparkeren. Aan de noordzijde liggen langspaarkeerplekken; in totaal 32 parkeerplekken. Het trottoir is hier breed. Aan de noordzijde ligt een lang, recht bouwblok met voortuinen. De gevel aan de zuidzijde komt overeen met de gevel van zone 1, maar is verder naar achteren geplaatst. Tussen de parkeervakken liggen entrees naar de achterliggende parkeergarages. De aanwezige 11 Platanen geven ernstige wortelopdruk.

Zone 3 (*Martin Luther Kinglaan - Leyweg*): Deze zone onderscheidt zich het meest door het symmetrische profiel. Tussen de 27 langspaarkeervakken staan 15 platanen die veelal zeer ernstige wortelopdruk veroorzaken. De bomen aan de zuidzijde zijn er het slechts aan toe en veroorzaken de meeste klachten. De laan wordt in deze zone geflankeerd door lange, rechte bouwblokken met aan de noordzijde een breed trottoir en diepe voortuinen. De voortuinen aan de zuidzijde zijn ondiep en verlopen. De laan knikt hier licht en kent een overmaat bij de aansluiting met de Leyweg.

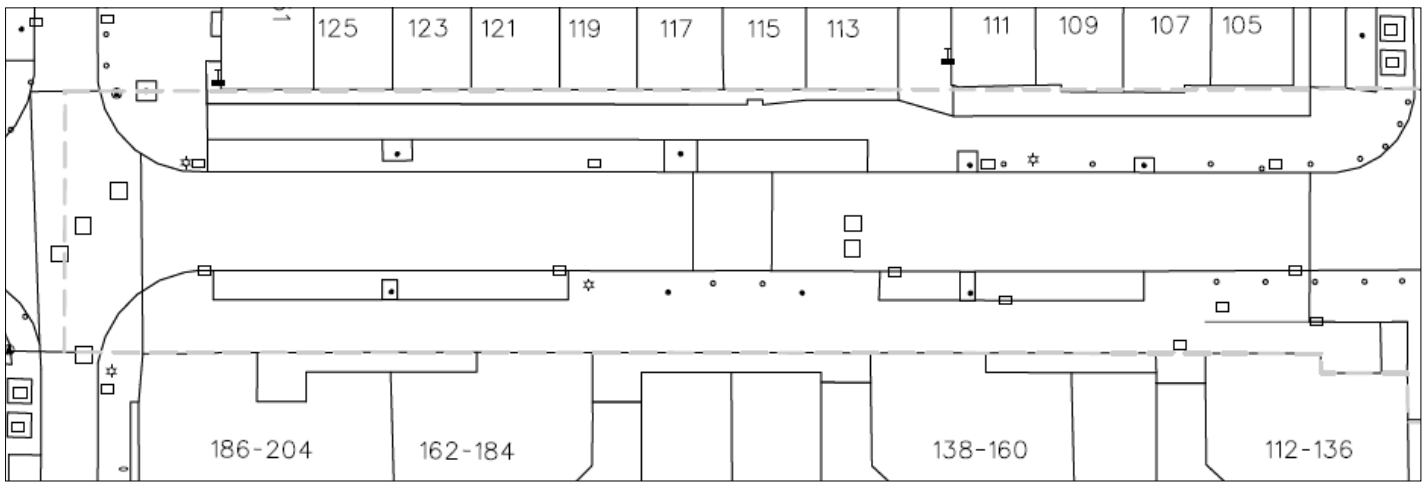

Zonering Laan van de Mensenrechten

Locatie

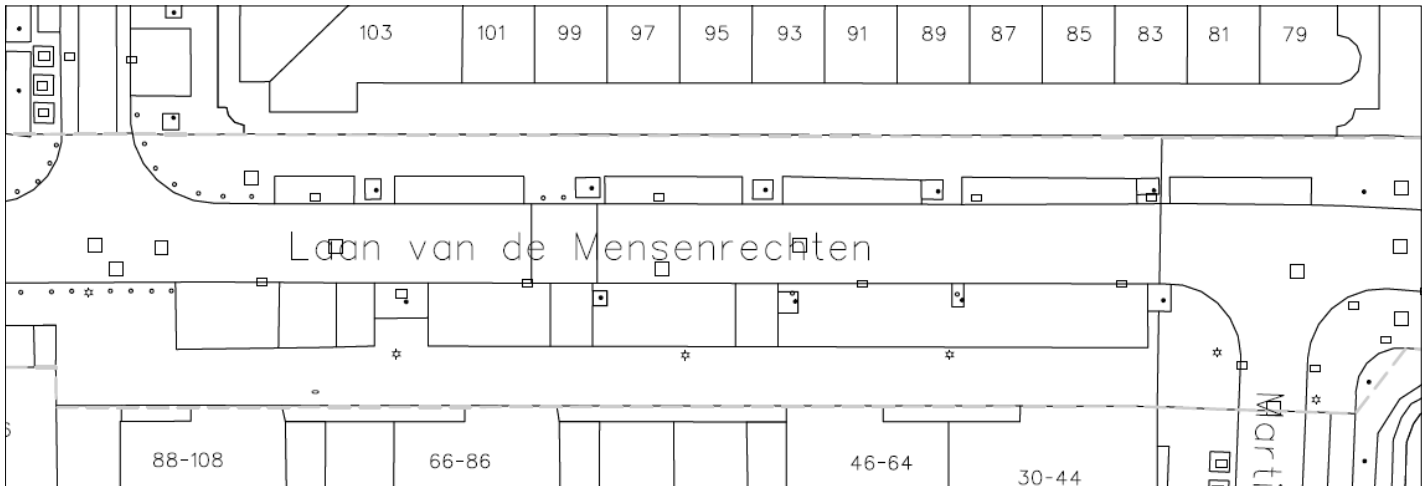
Kenmerkende foto's

ZONE 1

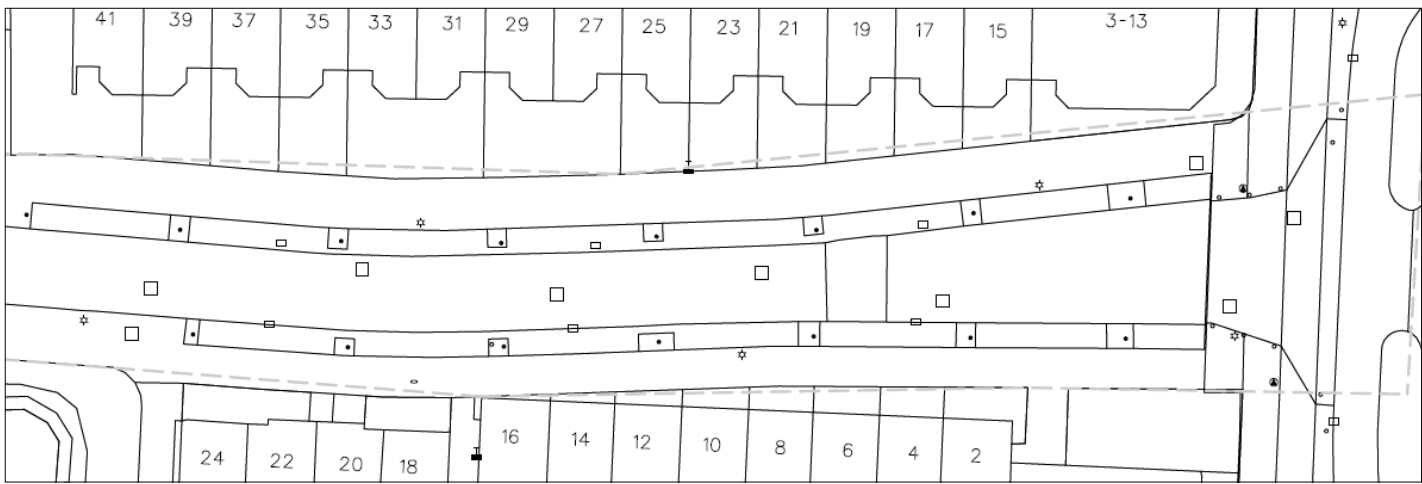
Zone 1: Albert Schweitzerlaan - Salvador Allendestraat

ZONE 2

Zone 2: Salvador Allendestraat - Martin Luther Kinglaan

ZONE 3

Zone 3: Martin Luther Kinglaan - Leyweg

Modellenstudie

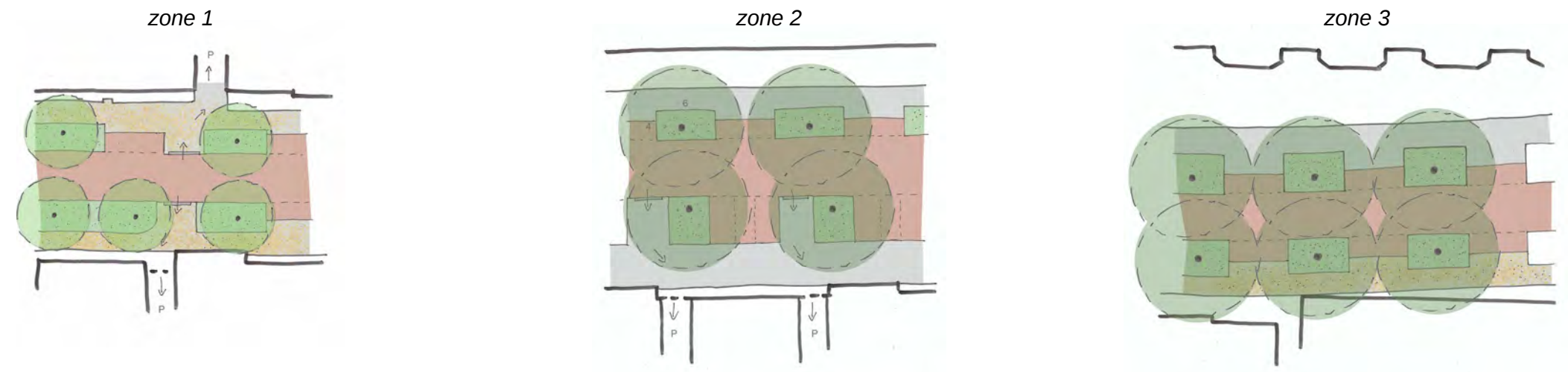
Om te komen tot een schetsmodel zijn er 3 modellen geschetst, gebaseerd op 3 principes: behouden alle bomen, behouden platanen noordzijde en vervangen alle bomen. Vanwege de onhaalbaarheid van model 1 is deze slechts beperkt uitgewerkt (per zone) en is hier geen parkeer- en boombalans toegevoegd. Dit model valt per definitie af.

Model 1 (*behouden alle bomen*): in dit model worden alle bomen behouden, maar dit heeft ingrijpende gevolgen voor de openbare ruimte: onevenredig grote boomspiegels leiden tot een ondermaats trottoir. Bovendien is het dan wenselijk om half-verharding toe te passen dat problemen oplevert met beheer. De grotere boomspiegels betekenen bovendien een verlies van te veel parkeerplekken. Het is (dus) niet realistisch om voor 15 jaar wortelopdruk tegen te gaan.

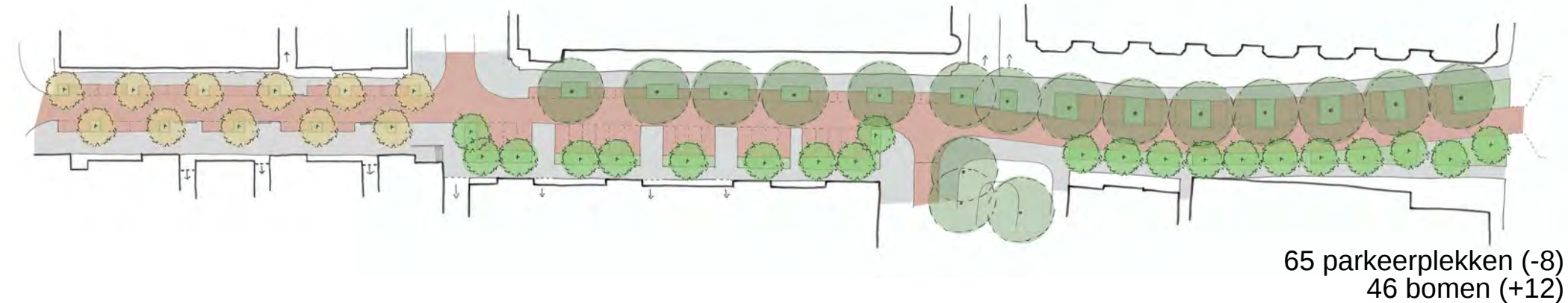
Model 2 (*behouden alle platanen noordzijde*): in dit model behouden we alle platanen aan de noordzijde, omdat deze de minste problemen opleveren en/ of de meeste onder- en bovengrondse ruimte hebben om eventuele wortelopdruk aan te pakken. Het geven van maximale ruimte voor deze bomen heeft geleid tot de keuze voor haaksparkeren in zone 3 waardoor er aan de zuidzijde niet meer geparkeerd kan worden. In zone 2 is ruimte voor een groene buffer tussen parkeerplekken en woningen. Alle bomen in zone 1 worden vervangen.

Model 3 (*vervangen alle bomen*): in dit model vervangen we alle bomen en wordt overal uitgegaan van langsparkeren. De trottoirbreedte is vrijwel overal gelijk en er komt een groene buffer tussen parkeerplekken en woningen in zone 2 en 3. De brede, groene buffer in zone 2 biedt ruimte voor variatie in groen en meer kansen voor biodiversiteit. Zone 1 is overeenkomstig met model 2.

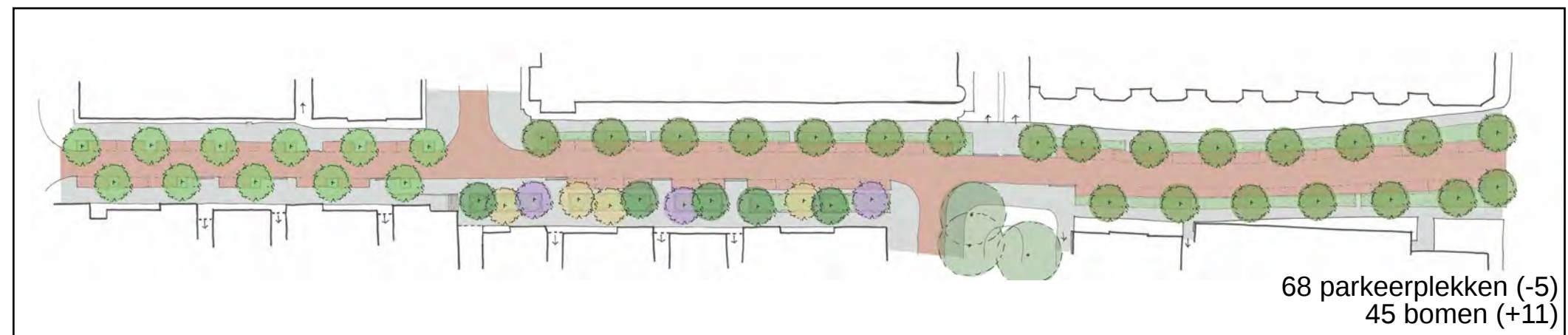
Conclusie: model 2 betekent meer verlies van parkeren en leidt tot een slingerend profiel met wisselend straatbeeld, waar model 3 leidt tot minder verlies van parkeren en een eenduidig wegprofiel en gelijkmatig straatbeeld.

Model 1: behouden alle bomen

Model 2: behouden platanen noordzijde

Model 3: vervangen alle bomen

Groene buffer tussen parkeerplekken en woningen

Een eenduidig straatprofiel

Schetsontwerp

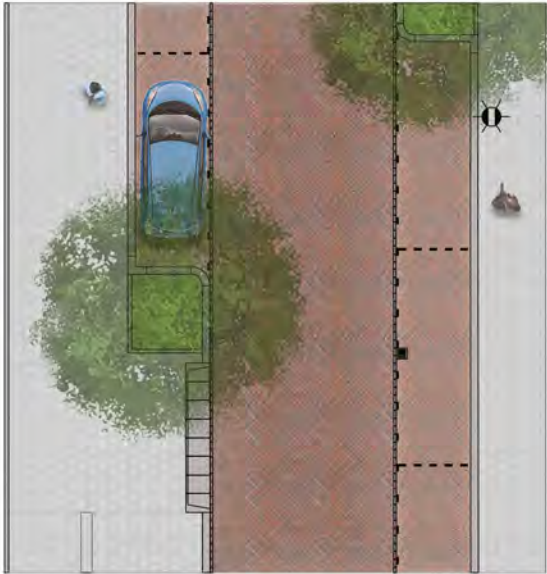
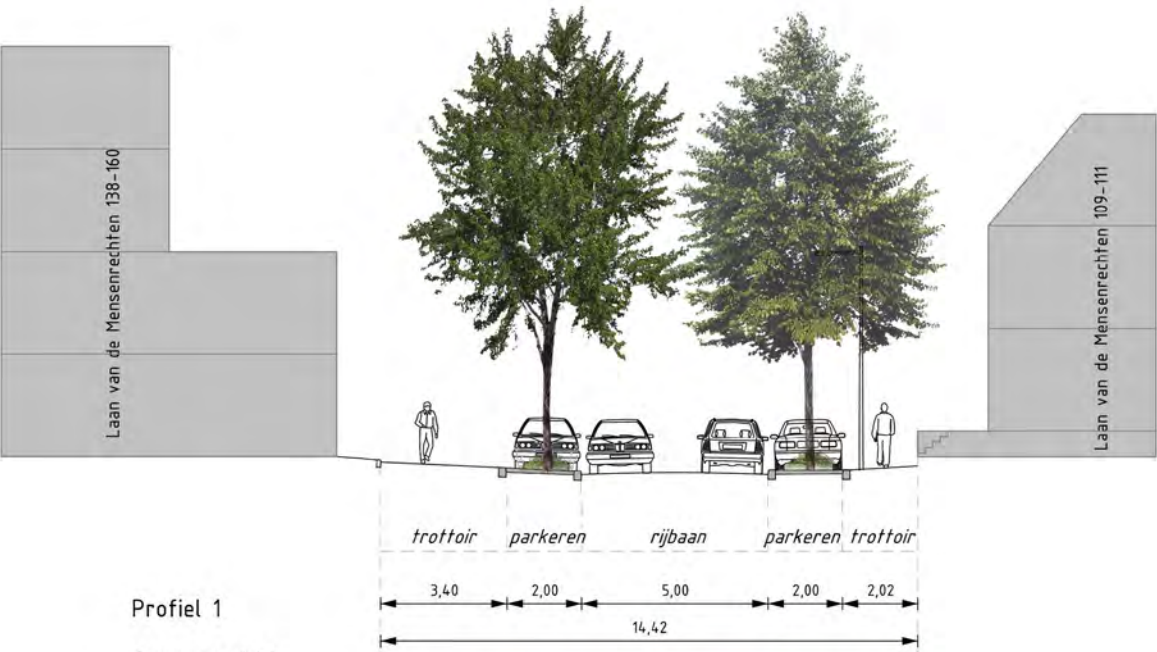
De modellenstudie op tegenoverliggende pagina is tevens besproken met diverse beleidsafdelingen, waarbij hen gevraagd is een voorkeur uit te spreken voor model 2 of 3. **Unaniem werd gekozen voor model 3: het vervangen van alle bomen.** De reden is veelal dat we dan het probleem in één keer goed aanpakken en de angst bestaat dat we anders over een aantal jaar weer terug bij af zijn omdat de resterende platanen opnieuw te veel wortelopdruk geven. Vanuit verkeer is aangegeven dat haaksparkeren (model 2) niet de voorkeur heeft bij een 30 km/u-weg met ontsluitingsfunctie voor de wijk. Bovendien leidt model 2 tot een 'zwabberend' profiel, waarvan ook stedenbouw aangeeft dat dit niet wenselijk is. Vanuit ecologie ontstaan er kansen om de platanen te vervangen door een ecologisch waardevolle(re) soort of soorten. Ook krijgen de bomen grotere boomvakken, wat beide aansluit met de verrichte natuurkansenscan. Het stadsdeel geeft aan dat model 2 de huidige beheerproblematiek waarschijnlijk niet oplost. Tot slot past de keuze voor dit model bij de genoemde uitgangspunten: toekomstbestendig; integraal benaderd en zorgt voor zichtbare oplossingen. Model 3 heeft de basis gevormd voor het schetsmodel zoals hier en aan bewoners gepresenteerd.

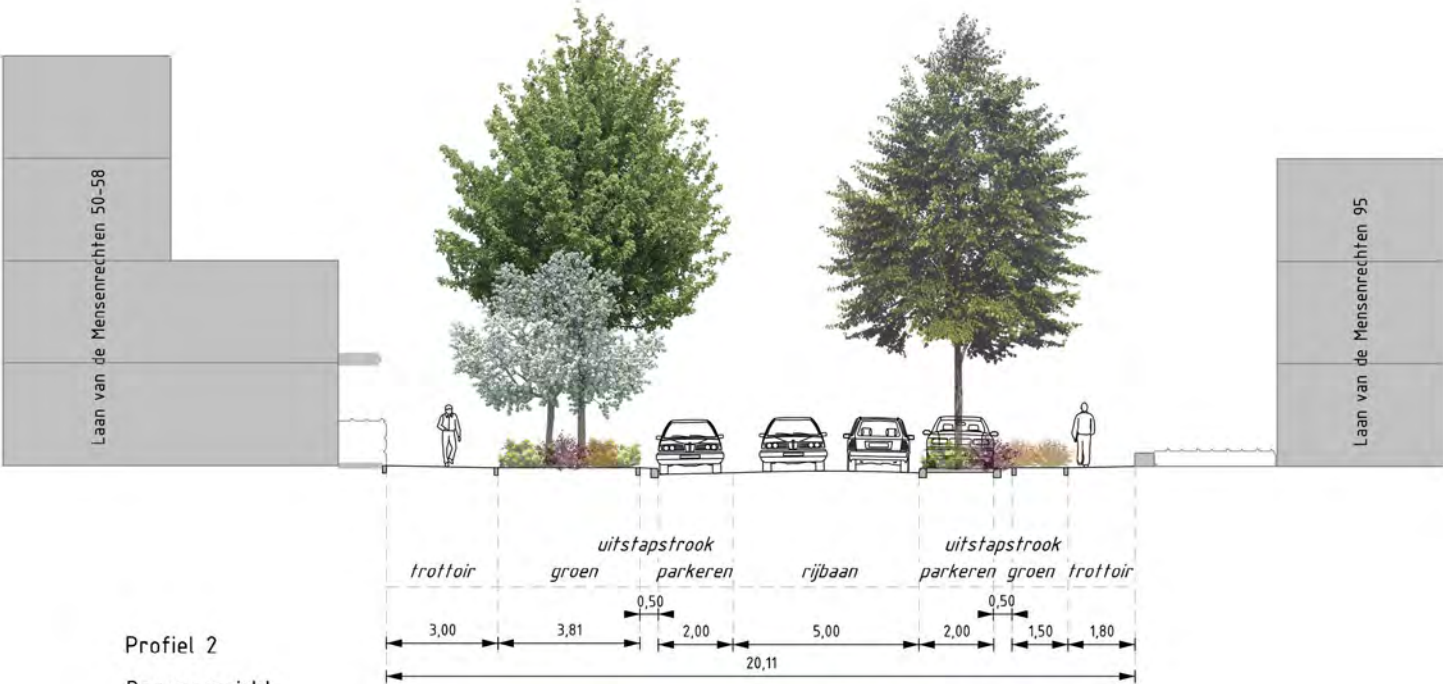
Schetsontwerp

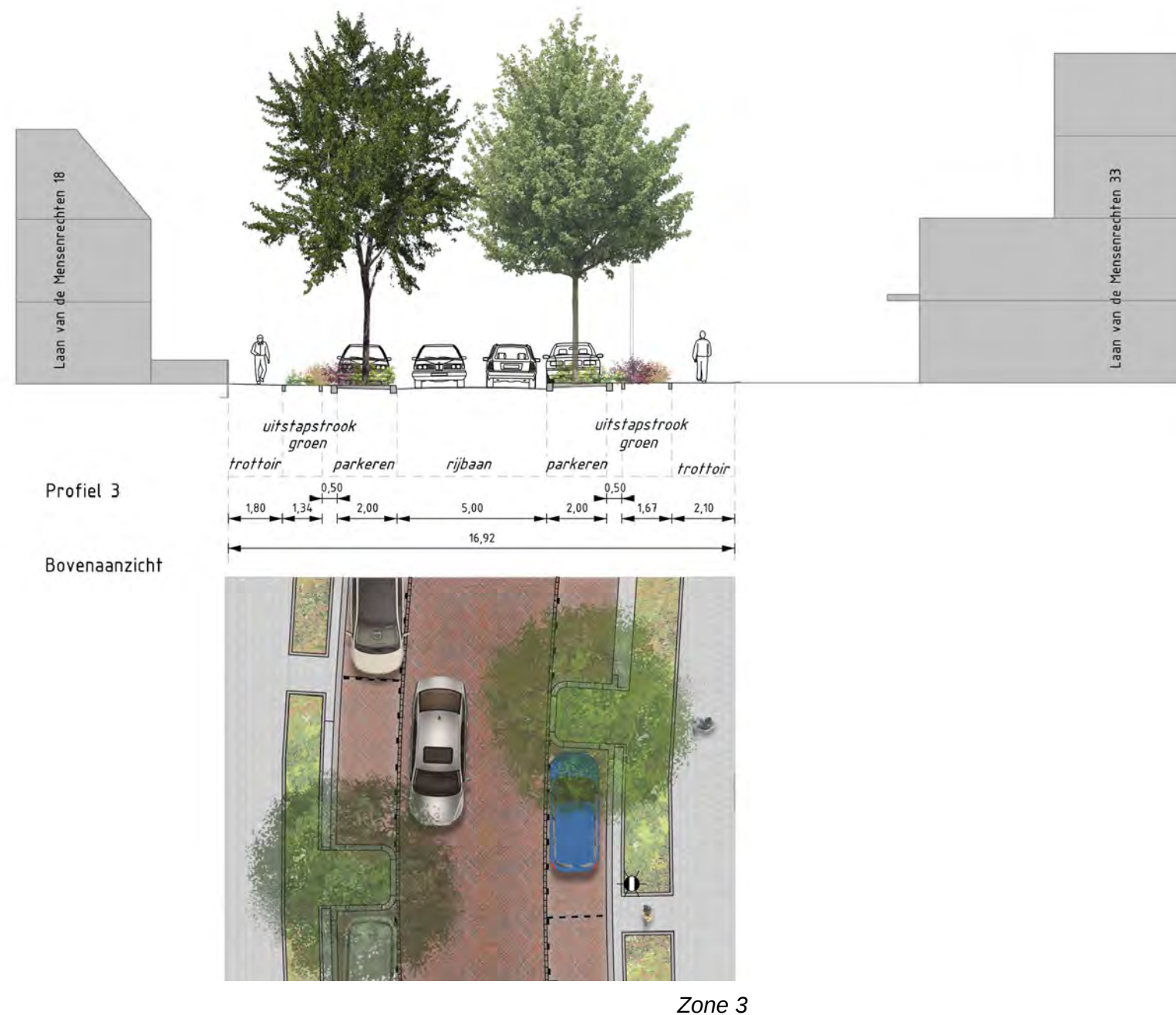
Dwarsprofielen

Zone 1

Zone 2

Zone 3

Zicht vanaf Leyweg (met nieuwe bomen uit 'Voor de bijtjes')

Zicht vanaf kruising Martin Luther Kinglaan (met nieuwe bomen uit 'Heftige herfst')

Participatie bomen

Tijdens het schets- en voorontwerp zijn er aan de bewoners voorstellen gedaan voor nieuwe boomsoorten. Op de bewonersavond voor het schetsontwerp waren dit drie voorstellen, op de bewonersavond voor het voorontwerp waren dit twee voorstellen. De bomen in het derde voorstel bleken bij nader inzien te hoog en hebben (dus) ondergronds te veel ruimte nodig.

Vanwege de beperkte onder- en bovengrondse ruimte is er gekozen voor soorten tot ca. 15 meter hoog. Hiervoor is onder- en bovengronds voldoende ruimte te reserveren. Door te kiezen voor bomen van deze grootte wordt wortelopdruk in de toekomst voorkomen. Op de twee overgebleven voorstellen kon door bewoners van de Laan van de Mensenrechten (127 brieven) tot 22 december 2022 per post of mail worden gestemd. Hier is door 40 adressen gehoor aan gegeven. Uiteindelijk hebben 19 adressen voor ‘Voor de bijtjes’ gestemd en 20 adressen voor ‘Heftige herfst’. Eén binnengekomen reactie wil wel bomen, maar maakt geen keuze.

De uitslag toont dat er zowel een sterke voorkeur is voor het planten van bomen met ecologische waarde als het planten van bomen die heftig verkleuren in de herfst. Er is daarom gekozen om soorten te mengen. Om te continuïteit en herkenbaarheid als laan in de toekomst te behouden, is gekozen om niet alle zes de voorgestelde soorten te mengen. Op basis van de smalle habitus vergeleken bij de andere vier boomsoorten is ervoor gekozen om *Tilia cordata* ‘Rancho’ en *Liquidambar styraciflua* ‘Moraine’ te laten vervallen.

In het bomenplan (uiterst rechts) is ervoor gekozen om altijd twee dezelfde soorten bomen naast elkaar te zetten en deze telkens te laten verspringen naar de overzijde van de weg en weer terug. In het najaar wisselen rood en geel elkaar zodoende af en vormen als het ware gele en rode slierten door de laan.

VOOR DE BIJTJES

- combinatie van Veldesdoorn, Winterlinde en Zwarte Els
- Europese soorten
- kleuren geel in najaar
- hapje en drankje voor bijen
- bomen ca. 10-15 meter hoog, 4 - 9 meter breed

Acer Campestre ‘Elsrijk’

“Bijen en vlinders zijn verzot op deze boom, vanwege de hoge nectar- en pollenwaarde.”

Tilia cordata ‘Rancho’

“Opvallend is de gele herfstverkleuring. In de vroege zomer verschijnen de sterk geurende bloemen in korte tuilen.”

Alnus glutinosa ‘Lacianata’

“Het delicate loof en de hangende twijgen geven een gracieuze uitstraling, de boom lijkt al te dansen door het minste zuchtje wind.”

HEFTIGE HERST

- combinatie van Amberboom, Amerikaanse Esdoorn en Amerikaanse Es
- Amerikaanse soorten
- opvallende rode en oranje herfstkleuren
- bomen ca. 10-15 meter hoog, 4 - 8 meter breed

Liquidambar styraciflua ‘Moraine’

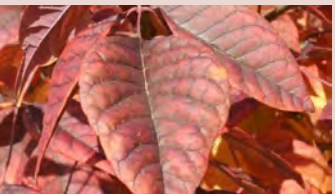
“Het handvormige, dikke blad loopt in het voorjaar heldergroen uit en pas laat in het jaar krijgt het zijn herfstverkleuring, wisselend in geeloranje, oranje- en roodviolet tinten.”

Fraxinus americana ‘Autumn Applause’

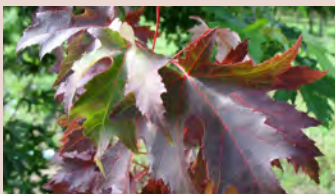
“De herfstverkleuring verschijnt al vroeg in het najaar en toont zich prachtig in diepe tinten kastanje- tot donkerviolet, het blad valt na verkleuring al vrij vroeg van de boom.”

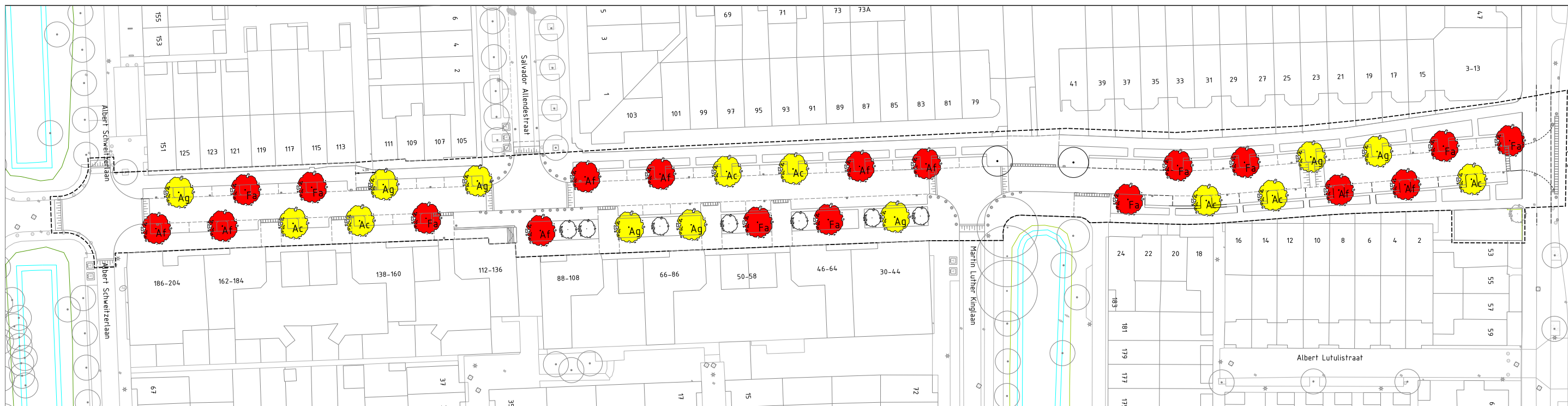

Acer x freemanii ‘Celzam’

“’s Zomers is het blad heldergroen, in de herfst verkleurt het in gele en rode tinten.”

Alnus glutinosa 'Lacianata'

Acer Campestre 'Elsrijk'

Acer x freemanii 'Celzam'

**Fraxinus americana
'Autumn Applause'**

Bomenplan

